

Magyar internacionalisták Az amuri sziklafok legendája

Egy helyen az Amur folyón hegyes sziklacsúcs nyúlik a vízbe. A több méter magas kőtömbörlől nagyszerűen látható Habarovszk. A város több kilométer hosszan terül el a folyó mentén. A távolban tajgai táj, kéklő hegycsúcsok.

A sziklacsúcson alacsony tornyocska, rajta felirat: „1918. szeptember 5-én ezen a helyen kínozták meg vadállati kegyetlenséggel a szovjethatalommal rokonszenvező 16 osztrák–magyar hadifogoly zenészt”.

A habarovszkiak gyakran ellátogatnak ide. Megállnak a kis tornyocskánál, hogy újra és újra elolvassák a feliratot.

...A zenészeket néhány órával azután hozták ide, hogy a fehérgárdisták a vörös osztagok elkeseredett ellenállását megtörve, elfoglalták Habarovszkot.

1917 őszének végén az Amur partjain és a Csendes-óceán partvidékén mintegy 14 ezer olyan hadifogoly tartózkodott, akiket a cári kormány irányított ide az I. világháború frontjairól. A hadifoglyok jelentős része magyar volt. A Nagy Októberi Szocialista Forradalom győ-

zelme, az oroszországi dolgozókkal egyenlő jogú hadifoglyok helyzetében bekövetkezett döntő változások megteremtették annak előfeltételét, hogy a hadifoglyok internacionalista mozgalma tömegessé váljék.

Azon a napon, 1918. szeptember 5-én, Kalmikov atamán bandái elfoglalták Habarovszkot. A zenészeknek megparancsolták, hogy fogadják az ellenforradalmárokat, és díszindulót játsszanak nekik. A zenészek nem voltak hajlandók teljesíteni a kérést. Erre – minden kihallgatás nélkül – elhatározták, hogy kivégzik őket. A szemtanúk elmondták, hogy a hóhérok felajánlották, játsszák el az „Isten óvd a cárt”... kezdetű himnuszot. A zenészek azonban erre nem voltak hajlandók. Amikor megkérdezték őket, mit szeretnének játszani, az egyik hegedűs felemelte vonóját és felcsendült az Internationalé.

Ez a történet immáron csaknem 6 évtizede él az ittlakók emlékezetében, nemzedékről nemzedékre öröklődik a Távol-Keleten. A történetet idézi az Amur főlé nyúló magas sziklaorom.

A hármaskör az első

A szegedi ügyvédi munkaközösségekben – egy kivételével – még tucatnyi idegen ember füle hallatára kénytelen ügyes-bajos dolgairól, személyes gondjairól beszámolni az akl ügyvédekhez fordul. Az ügyvédek munkakörülményei az évek során rosszabbodtak, helyzetük megoldása az ügyvédi kamara elnökségének régóta fejtörést okoz.

A tavalyi esztendő változást hozott. S ezért jórészt azokat az ügyvédeket illeti dicséret, akik idejüket, erejüket nem kímélve hozzákezdtek a hármaskör számú ügyvédi munkaközösség teljes felújításának előkészítéséhez. Az ügyvédi kamara elnökségének támogatásával megrendelték a CSOMI-TERV-nél a kivitelezési terveket, melyeket egy tervező kollektíva három hét alatt, társadalmi munkában készített el. A kivitelezés munkálataira a Szegedi Építőipari Szövetkezet vállalkozott, s példamutató gyorsasággal, négy hónap alatt végezték el az iroda teljes rekonstrukcióját. Aki régebben már megfordult a Centrum Áruházal szemközti munkaközösségekben, most aligha ismerne rá. Hosszú évekig zsúfolt szobákban, áldatlan körülmények között dolgoztak itt az ügyvédek. Az átalakítás során alig maradt fal a helyén, a megdöntött tervezésnek köszönhetően a legideálisabb megoldást sikerült megvalósítani. A szobák jókora belmagassága lehetővé tette az alapszint megduplázását; amíg régebben heten is dolgoztak egy szobában, most a „legszűfoltabb” a kétszemélyes iroda. Naponta általában 100 ügyfél fordul meg itt, az ügyvédek tetszetősen berendezett, hangulatos szobákban fogadják január közepe óta a klienseket. Az átalakítás 900 ezer forintba került, ebbe még egy otthonos pinceszobát kialakítása is belefért. A társadalmi munka mértékének meghatáro-

zására nem készült kimutató, mindenesetre tény, az itt dolgozó ügyvédek többsége a felújítás előkészítése mellett a tapétázásban, a betonozásban, a munkálatok megszervezésében, az irodák berendezésében is részt vállalt.

A hármaskör az első korszerűsített, kibővített ügyvédi munkaközösség Szegeden, hamarosan több követi. A tervek szerint az ez év végére a Széchenyi tér 8. szám alatt található négyes munkaközösség helyiségeinek alapterületét, az egyes közösség az Amfóra volt irodahelyiségébe, a Tanácsköztársaság útja–Vár utca sarkára költözik majd át, a jelenlegi 50 négyzetméterrel nagyobb területre. A kivitelezési munkát a Szegedi Magas- és Mélyépítő Vállalat végzi. A Lenin körúti ötös számú közösség is tágasabb lesz, a szomszédos benzinkút-kezelő helyiség megvásárlásával 18 négyzetméter nyernek.

Az ügyvédi kamara elnöksége a kettes számú munkaközösség átalakítását, bővítését is tervezi – az anyagiak itt is biztosítottak – év végére a Szegeden dolgozó ügyvédek 80 százaléka megfelelő körülmények között végezheti munkáját.

L. Zs.

De idézi azokat a hős internacionalistákat – magyarokat, németeket, osztrákokat is, akik a Nagy Októberi események védelmében, vállatvéve harcoltak az oroszokkal.

A párt vlagyivosztoki és habarovszki bizottsága nagyszabású felvilágosító és szervező munkát végzett a hadifoglyok körében. Habarovszkban Balló Gáspár, Teichner Ádám, Thaly András, Gaál Ferenc, Szalai István, Muntjan János és Goldfinger Agoston megalakították a Magyar Kommunista Szekciót, amely segített a hadifoglyoknak abban, hogy a Vörös Hadseregbe lépjenek.

1918 áprilisában tartották a Kelet-Szibéria és Távol-Kelet hadifoglyok internacionalistáinak kongresszusát. A Szibériában élő külföldi proletárok kongresszusa által megválasztott Központi Végrehajtó Bizottság felhívta a területen levő külföldi dolgozókat, hogy a Vörös Hadsereg soraiban harcoljanak aktívan a Tanács hatalomért.

Az ellenforradalmi erőkkéll folytatott küzdelemben emberföltöti bátorságról tettek tanúságot a nemzetközi osztagok. Az Usszurijszk városért folytatott harcokban az utolsó töltnyig, az utolsó emberig küzdöttek és tartották fel az ellenséges hadoszlopok nyomását a Vörös Hadsereg magyar és német osztagai.

Szergej Lazo frontparancsnok, a távol-keleti polgárháború hőse így ír erről: „Az internacionalisták nagyszámúan verekcsenek. Többségük magyar (80–85 százalék), a többiek osztrákok és németek... Valamennyien komoly harci tapasztalattal rendelkező volt katonák. Az útközlekedésben gyorsak, temperamentumosan verekcsenek... A forradalomhoz hűek...”

A habarovszki városi tanács a város egyik utcáját nemrég Zalka Mátéről nevezte el. A város helytörténeti múzeumában hatalmas kép örökíti meg az amuri sziklaorom történet tragédiáját. A városi könyvtárhoz díszes kiadásban jelentette meg A. Goldfinger könyvét, az „Egy magyar meséit.”

„Két hazám van – írta egyhelyütt –, az egyik ahol születtem és nevelkedtem – Magyarország, a másik a Szovjetunió, ahol forradalmi tapasztalatokra tettem szert, férfivá értem, és felnőtt koromat töltöttem.”

...Az amuri sziklafoknál mindig sok a látogató. Eljötték ide több magyar népi zenekar művészei is, akik virággal adózták a forradalom hősei tiszteletére állított emlékműnél.

Jevgenyij Bugajenko
APN—KS

Hulló levél, sárga levél...

Emlékező Dankó Pistára

13. Hogyan keletkezett hát első „klasszikus” dala? A legkülönbözőbb változatok ismeretesei erről, a nótaköltőről szóló emlékezők tömkelegében. Dankó maga nem mondja el, így kézenfekvőnek látszik, összevetni a Gyöngyössi László Pósa-életrajzában írottakat Sz.

Szigethy Vilmos emlékezősével – mert ez a kettő fedi egymást a legjobban. Valószínű, hogy Pósa és Dankó a Hungária-házban levő kávéházban találkozhattak először, s a költő versére írt dallam hozhatta őket közelebb egymáshoz. Íme a vers:

„Nem jó mindig a fonóba eljárni
A fonóban lednyokkal cicázni.
En is addig, én is addig cicáztam,
Rabja lettem egy lánynak...”

Egyik este Dankó kezébe került a vers. Belemélyedt, pöngögte a hegedűjét. Másnapra kész volt a nóta. Fölkérte vele Pósat.

— Na Pista, talán már megvan a nóta?

— Meglenni megvolna, csak egy kis baj van... hibás a vers!

Pósa belevörösödött. Az ő verse lenne hibás? Ő, aki szent gyermekségében minden leírt szavát tökéletesnek hitte. Hogy még...

— Ejnye, szemtelen cigá-

„Nem jó mindig, minden este a fonóba eljárni,
Legényekkel, szép lányokkal, menyecskékkel cicázni.
En is jártam, addig jártam, addig-addig cicáztam
Ej haj, rabja vagyok, ej, haj, rabja lettem
Magamra nem vigyáztam.”

Azután már a dalköltő haláláig együtt maradtak. „Mint mágnes a vasat, úgy vonzották Pósa versei Dankót”. Lőrinczy György így jellemzi kettejük viszonyát:

„Dankó előtt egyetlen igazi tekintély volt: Pósa... Az a mély ragaszkodás, mely őt hozzá kötötte, a barátság, a pályatársi, vagy bajtársi viszony, mai értelmezése szerint már meg sem magyarázható. Ehhez az kellett, hogy két ilyen poéta ugyanabban a művészetben, a magyarság lelke zengett rajta s csak hulldogált róla a nóta: a szép szomorú magyar nóta.”

1886. december 10-én a szegedi színház bemutatta Molnár Györgynek, a kiűnő színész-rendezőnek 3 felvonásos színművét, a „Zsöllerleányt”. Ez a színmű tárgyát az akkori népelet tengegyéből, a szegedi tanyavilágból merítette s így termé-

nya... mit ért maga a vershez!

— Hát csak fódózza költő úr... hiszen a magáé...!

Másnap újra eljött Dankó, s magyarázta Pósnak, bizony nem „olyan faluvégi cigány ő” s „picslikató” ki-pöngögte hegedűjén a dallamot. Majd hozzátette, hogy minden verssorba egy négy szótagos szavát, vagy ismétlést kell tolni. A nóta csakugyan így vált tökéletessé, híressé, nemcsak Szegeden, hanem aztán ország-szerte is:

Egy szegény, törekvő cigány muzsikos vágya valóslag meg ezen az estén a világot jelentő deszkákon. A nótafának, kinek a négy elemén kívül a színház volt az iskolája, amit imádozott. Ettől kezdve már nem (mint siheder korában) a színészek csizmáinak puccolása adta a jogcímet a színházba járásához. A kitűnő szerző nem érte volna el a sikert Dankó dalai nélkül, s ezt elmondhatjuk az összes eztán következő dalművekre is, melyben csak Dankó-dalbetétek szerepeltek.

Hol vannak már az egykori népszínművek? De a darumadar-dal, amellyel az országos hírszárny elindult, ma is gyöngyszeme műdal-költészetünknek.

Csongor Gyöző

(Folytatjuk.)

Fejfák vallomása

Nem telik el olyan év – immár több mint negyedszázada –, hogy a Néprajzi Múzeum és az MTA Nyelvtudományi Intézete által kiírt néprajzi és nyelvújrási gyűjtőpályázatra ne küldenének be tanulmányt a helytörténészek, az önkéntes néprajzkutatók a – fejfákról. Hivatások, amatőrök időben felismerték: készülték bár időt bíró tölgyszőlő, akácból, az évtizedek – évszázadok! – telnek, pusztulóban vannak a népművészet e pártatlan értékei.

Valójában miről is vallanak a fejfák?

— A népművészetéről, tehetségéről, de a történelemtől is – mondja dr. Morvaj Péter, a téma jeles kutatója, ismerője. Sajátos módon magának a fejfának a történelme viszont még nem teljesen tisztázott. Az bizonyos – dokumentumok tanúsítják –, hogy a XVI. században már

álltak fejfák a temetkezési helyeken. A magyarországiakhoz hasonló sírjelek, sírbálysok azonban egyes rokonnépeknél is fellelhetők, amiből joggal lehet arra következtetni, hogy a hagyomány a honfoglalás előtti időkbe nyúlik vissza. Egyes finnugor népek csónakba helyezték és úgy temették el halottaikat; van kutató, aki felvetette: talán erre utalnak a szatmárcserei temetőben látható, csónak alakú fejfák. Kölcsény sírját is ilyen jelölte sokáig.

— Valamikor ország-szerte fejfákat állítottak a sírokra; egy-egy vidék jellegzetes formáit, díszítmenyét, feliratait elég jól meg lehet különböztetni. Az erdélyi, úgynevezett kopjafák változatos elemekből minden oldalról rendkívül gazdagok körülfaragott, stilizált kopjafák. A régi katonatemetkezések sírja tűzött kopjafának tartóiból alakultak ki. Hasonlóak sok helyütt a Duna–Tisza közén is találhatóak. Ezeket kevés hely adódott szimbolikus díszítmenyekre; sírversekre. Más vidékek emberalakot sejtető fejfáin viszont gyakori a felirat: „E sötét sírhalom rejti – nevezetesen – Nagy Bálint hideg temetett”. Több vidéken „a boldog feltámadás reménye alatt” kezdődött – ABFRA – fargata fel az ismeretlen mester. A Duna mente emberi alakhoz hasonló fejfáin jellegzetes szimbólum a napkorong, amely – miként másutt a láng, a tűz – a lélek halhatatlanságára utal...

— Van néhány temető az országban, ahol e síremlékek formájából, díszítmenyiből arra is lehet következtetni, hogy férfi, nő, gyereket, legényt vagy leányt takar-e a föld. A fiatal lányok fejfája például rendszerint koronás, színes díszben végződik, a legényeké csapott, csakószzerű, a kisgyermeké kicsi gömb vagy gomb alakú. Ilyen fejfákról tesz említést egy debreceni hallgatónő a telkibányai temető leíró, nagyon értékes munkájában. Néhány vidéken a szín is kifejező eszköz. A Duna–Tisza közén vagy Borsodban több helyütt a fiatalon meghalt fejfáját kékre, az erőszakos halállal elhunyt pirossra festették. A fejfának számos elnevezése él még ma is a nép ajkán. Van, ahol gombfának, süveg-fának, másutt fütül (fejtől) való fának, vagy a latin epítáfium (sírfelirat) után epifának nevezik.

— Erdemes vallatni a régi temetőket – és ma még val-lanak –, mert gyakran gazdagodik általuk a település-történet, árnyaltabban ismerjük meg egy-egy helység múltját is. Kutatásaim során magam figyeltem fel arra, hogy az Ecsedi lap egyik községének a temetőjében a környék típusától eltérő gombfák sorakoznak. Kiderült, hogy ezeknek a „rokonai” a messzi Háromszékben találhatók. De hogyan kerültek ide? A levéltárak elszárgult papírjai adták meg a feleletet: a lápszáli falu lakói a XVIII. század végén a Háromszék vármegyei Bodokból választották meg nekünk papot Bodoki Menter Márton személyében, és eljött vele a gyülekezet jó része is.

Deregán Gábor

Védik a vizek tisztaságát

Több ezer szennyvíztisztító a Szovjetunióban

A szennyvíz hosszú és bonyolult utat tesz meg, mielőtt ismét olyan tisztává és átlátszóvá válik, melyben nem pusztul el a hal. Hatalmas betonülepítőben szabadul meg a mechanikus szennyeződéstől, majd a második szakaszban mikroorganizmusok segítségével biológiallag tisztítják. Ennek eredményeként a víz tisztasági foka eléri a 95 százalékot.

A kurjanovszki víztisztító egész folyónyi vizet – két és fél millió köbmétert – tisztít meg naponta.

A víztisztító építését a II. világháború után a Moszkva folyó tiszta vizének megőrzése érdekében határozták el. A víztisztító első része az ötvenes években kezdte meg munkáját, 1962-ben adták át a második részt, jelenleg fo-

lyik a harmadik rész építése, melynek üzembe lépése után a víztisztító naponta 3 millió köbméter szennyvíz feldolgozására lesz képes.

A Szovjetunióban jelenleg több ezer szennyvíztisztító működik, és bár a városok gyorsan nőnek, az ipar termelése egyre bővül, a legnagyobb folyók tisztasága a korábbi marad.